

VALVE SARETOK (abielus Ristkok) - 100

12. juuni 1911 - 16. aprill 2004)

(kirjanik, tõlkija)

Valve Saretok sündis Valgas ärimehe tütreana. Keskkhariduse omandas kodulinna, lõpetades Valga tütarlaste gümnaasiumi. 1931. aastal hakkas Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas õppima eesti kirjandust ja Põhjamaade ajalugu, seejärel jätkas õpinguid Helsingi ülikoolis.

Enne Teist maailmasõda töötas ta ajakirjanikuna ning lisaks veel riigi ringhäälingus, avaldades samal ajal vesteid ja jutukehi väljaannetes Uus Eesti, Perekonnaleht ja Rahvaleht. Saksa okupatsiooni ajal jätkas sama tegevust *Säde* pseudonüümi all Eesti Sõnas.

1944. aastal põgenes Saksamaale. Aastast 1957 elas USA-s ja töötas New Yorgis kirjastusametnikuna.

Valve Saretok on kirjutanud põhiliselt ajaviiteromaane. Debüütromaan "*Aga Gret...!*" kujutab gümnaasistide naiivromantilisi seiklusi ja ilmus juba 1929. aastal. Ülikooli elust räägib autor romaanis "*Väike süda*" (1939). Veel jõudis kirjanik Eestis avaldada kriminaalromaan *"Mõrv äikese ajal"* (1940) ja romaani "*Leena-Liisa Tuisutee*" (1944) ning noorsooraamatud "*Kiki suur suvi*" (1936) ja "*Sinist kirja nukulapp*" (1938).

Võõrsil avaldatud romaanid "*Hiiobi tütar*" (1958) ja "*Kajaja*" (1959) on samuti ajaviitelise kallakuga ja neis on kujutatud autorile tuntud jõukamat seltskonda Valgas.

Kaheköitelises memuaarteoses "*Läbi uduliniku*" I - II (1956-1957) meenutab Valve Saretok humoorikalt üsna vallatu, kuid aruka ja kirjandushuvilise neiu noorusaastaid kooliõpilasena. Tähtsal kohal on noorte inimeste omavahelised suhted, aga tähelepanu all on ka Eesti Vabariigi algusaastate ühiskond, tollased haridusolud ja õpetajad, kombed ja tavad.

Järgnevad kelmikad lood ongi "Läbi uduliniku" I osast.

"Hr. Pullisaar karistas naeruvääristamisega. Kord jäi maadeteaduse õpetaja hätta rähkleva Vinogradoviga ja saatis ta meeleheitel ukse taha. Korraga, keset tundi, astus sisse hr. Pullisaar, käsivarrel meie klassivend Vinogradov, kes õhetas häbelikkusest nagu pruut. Hr. Pullisaar, tõsisena, asjalikuna, õiendas, mis tal vaja oli, õpetajaga, ulatas siis Vinogradovile jällegi sügava kummardusega oma käsivarre ja nõnda nad väljusid väärikal sammul. Klass lausa lõugas naerda. Arusaadav, et Vinogradov oleks eelistanud kasvõi müksu kuklasse või kinnijäämist säärasele avalikule väljanaermisele.

Kui keegi jooksis trepist, mis oli keelatud, siis p a n d i ta jooksmata trepist, kõigi silma all, kuni ta isu sai trepist jooksmisest täis eluks ajaks.

Kui kaks poissi kaklesid, kutsuti kokku terve kool, tehti kaklejatele ruumi keskele ja siis pidid nad kaklema edasi, nii et kõik näeksid. Muidugi said kaklejatest kohe kõige paremad sõbrad."

Peeter Ernits oli heatujuline, nalja armastav inimene ja tahtis heameelega klassi naerma panna. Hiljaksjääjatele oli tal alati üks ja sama pilkav lause: "Vabanda väga, et me ilma sinuta tundi alustasime."

Aga ühel hommikul sai ta vastuse. Juta vaatas üle õla tagasi, kergitas kätt nagu umbes Rootsi kuningas oma alamaid tervitades ja ütles suuremeelselt: "Oo, pole viga!"

Klass rõkkas naerust. Ernits istus tükk aega, nägu ilmetu. Aga siis otsustas ka tema naerda ja kirus Jutat ainult veidi, tunnustava sõbralikkusega.

Ta ei sallinud punast värvi. Minul oli tol kevadel eelmisest suvest jäänud üks punasekirju kleidike, millel valitseva moe järele oli väike lõhe alumises seelikuservas. See oli väga süütu lapsekleidike, tehtud lastemoeajakirja mudeli järgi, aga sel ei olnud ka varrukaid, vaid ainult lai ümmargune krae. Ühel päeval, kui mul see hilbuke oli seljas, oli Ernits korrapidaja õpetaja. Ta vahtis ja vahtis mind ja viimaks ütles:

"Kuule, see ei ole suurem asi kleit."

"Mis sel viga on?" küsisin võrdlemisi ülbelt.

"Punane."

"Nojah, aga mis ma saan sinna parata, mu papa ostis selle riide."

"Sul on seal külje peal lõhe."

"Ainult üsna pisike, kleit on muidu kitsas."

"Väga rumal vaadata."

"Härra Ernits, see on nüüd nõnda moes."

"Ja käiseid sul ei ole kah."

Kehitasin abitult õlgu. "Kas sul siis muud midagi selga panna es ole?" küsis mu kasvataja murelikult.

"On küll, miks ei ole. Kui ma oleksin teadnud, et teile see kleit ei meeldi...."

"Tead mis," ütles Peeter Ernits õhinaga, "sa mine õige kodu ja pane mõni teine kleit selga. See on ikkagi väga näotu. Mis sest, kui sa ka tundi hiljaks jääd, minu tund tuleb. Ma ei või kohe seda asja su seljas vaadata."

Ei mina talle pahaks pannud, mul oli hea meelgi veel. Võtsin endale mõnusasti aega, lonkisin läbi kevadise kesklinna koju, seal võtsin einetki ning riietusin siis ühte kleiti, mis Ernitsale pidi meeldima: valgel põhjal helesinised täpid, krae valge ja seelik koosnes kolmest kaharast volangist!

"Tõine asi!" ütles Ernits, kui ta mind nägi selles helesinises unelmas. "Vaat, sii om üks illus kleit."

Saretok oli pagulasaastail ka üsna viljakas tõlkija, tema vahendusel jõudsid eesti keelde M. Waltari, E. Hemingway, V. Linna ja A. J. Cronini raamatud.

Valve Saretoki loomingust on taasiseseisvumisajal avaldatud uuesti vaid *"Kiki suur suvi"*. (1999)